

Gulyásné Dóczy Lívia

a Budapest Bábszínház bábkészítő csoportvezetője

A Vámos Ilona Ruhaipari Szakközép- és Szakmunkásképző Intézetbe jártam, női ruhakészítőnek tanultam. Utána pedig a Kirakat- és Dekoratóriskolát végeztem el.

Az iskoláim befejezése után szinte azonnal, de egészen véletlenül kerültem a Budapest Bábszínház bábkészítő műhelyébe, 1998-ban. Történt ugyanis, hogy a Bábszínház éppen akkor készült *Az ember tragédiája* bábváltozatának bemutatására. Garas Dezső rendezte a darabot, amelynek előkészületei folytak. Ez az Állami Bábszínház kettéválása után volt. A sok bábút igénylő darab elkészítéséhez kevés volt a különböző műhelyekben dolgozók száma. Így a Budapest Bábszínház minden műhelyébe felvettek egy-egy új dolgozót.

Az Expressz újságban hirdették meg a bábkészítői állást, amire jelentkeztem. Felvételi vizsgaként néhány bábút kellett elkészítenem az előadáshoz. Az előadásban szereplő gladiátorok voltak az első saját készítésű bábjaim, a produkció ma is repertoáron van. Koryürek Vera volt akkor a bábkészítő csoport vezetője, az itt dolgozó tervezőkkel közösen választottak ki engem a felvételre jelentkezők közül.

A bábkészítés elméletben nem tanulható mesterség, ezt a nagy elődöktől ellesve sajátítottam el. Szerelmes lettem ebbe a munkába, így viszem tovább a szakma hagyományait és értékeit. Ehhez a munkához jócskán kell kreativitás, kézügyesség, képzőművészeti ismeret, és még az irodalom szeretete sem árt, mert a bemutatásra kerülő darabot is el szoktuk olvasni. Kísérletező kedv, az újítások iránti nyitottság, pontosság szükséges a jó munkához. Azonban mesterré az embert csakis a szakmában – napi szinten – eltöltött sok-sok év teszi.

Az előadás igényeihez és feltételrendszeréhez alkalmazkodva kell megtervezni, modellál-

ni, előkészíteni a készülő figurákat. Esztétikai, műszaki és funkcionális szempontok alapján kivitelezni és kidolgozni a különböző játéktechnikájú bábokat.

Az eltelt 17 évben több száz báb került ki a kezeim közül. Olyan neves bábtervezők fantáziájának és álmainak adhattam testet, mint Bródy Vera, Orosz Klaudia, Balla Margit vagy Ambrus Imre. Minden bábtípust készítettem már, legyen szó kesztyűs bábról, marionettről, pálcás vagy gapitos bábról, bunrakuról, vajangról, asztali vagy óriásbábról. A ma repertoáron lévő közel 25 produkció bábjainak legnagyobb része megfordult a kezeim között.

Néhány éve, amikor Koryürek Vera nyugdíjba ment, én vettem át a bábkészítő csoport vezetését. Neki köszönhetem a szakma iránti szeretetet, alázatot, törekvést a lehető legprecízebb munkára és természetesen a szakmai tudás átadására a fiataloknak.

A színészek először csak próbabábuikkal, a figura vázával kezdenek dolgozni, aztán fokozatosan készülnek el a bábok. Ami itt készül, harminc-negyven évig is használható. Amennyiben lekerül egy produkció a repertoárról, az nem a bábok gyors elkopása miatt van. Ha pedig elsősegélyre szorulnak a figurák, a színészek reparálásra hozzák őket, tisztításra, netán szétszereléssel is járó mosásra. A tisztításukhoz természetesen megvannak a speciális eszközök.

Azokhoz a bábokhoz, amelyeket kézre húznak, kesztyűt használnak, hogy kevésbé piszkolódjanak, és kettős szereposztás esetén se kelljen két figurát készíteni, hacsak nem tér el nagyon egymástól a színészek kézmérete.

Rengeteg különböző alapanyaggal dolgozunk, ezek nagy részét a raktári készletből biztosítják részünk, de ha egy bábhoz különle-

ges anyag szükséges, azt külön kell beszerezni. A bábkészítők gyűjtögető életmódot folytatnak, eltesznek mindent, tollat, boát, selymet, csipkét, műanyag edényt, és különböző fiókokban tárolják, hátha szükség lesz rájuk. A legváltozatosabb anyagokkal dolgozunk. Nemcsak varrjuk, de faragjuk, festjük, öregítjük a textíliákat. Nagyon izgalmas, változatos a mi munkánk, hiszen nincs két egyforma feladat, minden darab újabb és újabb kihívás!

Egy produkciónál egy-egy bábszereplőt általában egy bábkészítő készít, természetesen – ha szükséges – együttműködve a bábmechanikussal, vagy a lakatosokkal, asztalosokkal, festőkkel. A mozgatótechnikát kidolgozni is leleményességet igényel. Ha az előadás folyamatossága igényli, akkor egy-egy figurából több darab is készül. Ezért is jó, ha egy bábkészítő dolgozik rajta, mert ez biztosítja, hogy pontosan egyformák legyenek a figurák.

Nagyon szeretek olyan bábokat készíteni, amelyeknek „arcjátékuk” van. Ezért az egyik legizgalmasabb ilyen munkánk a közelmúltból az *A mi utcánk – Avenue Q* különös alakjainak elkészítése volt a Centrál Színház számára. Szinte kalandszámba menő feladat volt, mert a *Muppet Show*-ra hasonlító technikájú bábokat nálunk nem nagyon használnak. Nem volt könnyű dolgunk, néhány fotó alapján kellett rekonstruálnunk a bábokat.

Megtisztelő érzés, ha az ember munkáját elismerik, megbecsülik. Hatalmas dolog már önmagában az is, hogy Meczner János igazgató úr felterjesztett erre az állami kitüntetésre! Az pedig, hogy 2016 márciusában ünnepélyes keretek között átvehettem a Pesti Vigadó nagytermében, az maga volt a csoda!

Lejegyezte:
KÁRPÁTI IMRE

Zenovitz Zénó Zoltán

festőművész, Magyar Állami Operaház

A kitüntetésemet az Operaház festőművészeként kaptam. Rendkívül meglepett ez a magas állami díj, nagy megtiszteltetésnek éreztem a munkám megbecsülését. A mi területünkön nem jellemző, hogy ilyen kiemelkedő elismerést kapjunk. Ez a fajta művészeti tevékenység közösségi csapatmunka, ahol kiváló alkotói gardával együtt hozzuk létre a produkciókat. Jólesett, hogy sokan gratuláltak, kollégák, díszlettervezők, például méltató levelet kaptam a Minisz-

terelnökségi Hivataltól, a Színház- és Filmművészeti Egyetemről, valamint a Szegedi Szabadtéri Színházról is.

Díszítőfestő szakon végeztem a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban. Majd a Színházak Központi Műtermeinél kezdtem pályafutásomat, ahol kilenc évet töltöttem el. Erős hierarchia jellemezte ezt a munkahelyet. Együtt dolgozhattam olyan kitűnő mesterekkel, mint Avar Anikó, Molnár Szilárd, Szabó László, Zichó

Ferenc, Pirók József. Először mint festősegéd dolgoztam ott, majd mikor már beletanultam, és a vizsgamunkám is sikerült, festőművész státuszt kaptam. Amikor a Központi Műterem megszűnt, 1988-ban az akkori szcenikus, Horváth László vett fel az Operaházba, festőművész státuszba. Zölley Imre főfestő lett a főnököm, akitől rengeteget tanultam. Az Operaházban teljesen más stílusban kellett dolgozni. A Központi Műterem az összes budapesti színház számára →

→ készítette a díszleteket, sokkal kisebb méretekben dolgoztunk. Az Operaházban a nagy méretekben való festést, az erőteljesebb fény-árnyék hatást kellett elsajátítani, mert a színpad óriási, 12×18 m egy háttér mérete. A szakmát a nagy mesterektől lestem el, ezt igazán csak a gyakorlatban lehet megtanulni. A Színházak Központi Műtermeiben és az Operaházban is óriási egyéniségekkel dolgozhattam, akik a szakma minden csínját-bínját ismerték. Nagyon speciális – kissé kihalóban lévő – szakma a díszletfestőművésze.

Az elmúlt évtizedek során nagyon átalakult a színházi látványművészet. Régen mindent vászonra festettek, kevés épített díszletem jelent meg a színpadon. Ma már ez másképpen van. Rengeteg kísérletezés történik a formákkal, te-
rekkel, anyagokkal. Tulajdonképpen sokszor illuzionisták vagyunk. Kétdimenziós elemekből óriási tereket, egyszerű anyagokból nagyon díszes, nemes felületeket tudunk létrehozni. Sokféle ismeretet igényel a szakmánk. Természetesen kellene azok az alapok, amelyeket az iskolában tanul az ember, például anatómia, ábrázoló geometria és művészettörténet. Fontos a korok stílusainak ismerete, az arányérzék, a színperspektíva ismerete.

Amikor elkezdünk festeni egy háttérrel, amely több mint 200 m²-es, és a festőműhely padlójára ki van szögezve, van bennünk egy kis druk, egy kis lámpaláz. Nem tudjuk teljes bizonyossággal, hogy fog kinézni, ha majd felkerül a színpadra és több száz, több ezer ember látja előadás közben. Kell hozzá jó pár év, amíg magabiztosságot szerez az ember. Maga a terv vagy festmény felnagyítása nagy méretre a reneszánsz kor óta nem sokat változott. Megkapjuk a díszlettervezőtől a kisméretű tervrajzot, felnagyítjuk a rajzokat lépték alapján. Általában 1:25-ös léptéket használunk. Négyzethálójával beosztjuk a tervet és a nagy vásznat is, ezzel a módszerrel másoljuk át.

Díszlettervezőktől függ, hogy mennyire enged a kivitelezésben szabadságot számunkra. Arra is van példa, hogy elég szóban elmondani az instrukciókat, hiszen a többéves jó munkakapcsolat alapján már ismerjük egymás elképzeléseit.

A munkamenet a festőteremben a következő: a díszletterv elfogadása után az alapanyagokat a Operaház anyagbeszerzői vásárolják meg, a tervek alapján összeállított igények szerint. A vásznakat folyóméterben kapjuk, és itt varrjuk össze a megfelelő méretre. A varrásokat a festés eltakarja, úgyhogy a színpadon már nem látszik. Nagy mennyiségben használunk különböző festékeket, a színeket mi keverjük ki az alapszínekből. A festéshez nemcsak ecsetet, keféket, hanem permetezőtartályt, szórópisztolyt is használunk. Egy permetezőtartályba 50-60 liter festék fér. A díszletek megfestéséhez általában kevés idő áll rendelkezésre, tehát fel kell gyorsítani a folyamatokat. Ezekkel készítjük el a nagy

felületek alapozását. Miután a lealapozott háttér megszáradt, vékonyabb ecsetekkel festjük rá a részleteket. Így finomítjuk a képet, a precízebb részleteket már kézzel festjük.

A festőteremben dolgoznak varrónők, kasírozónők, szobrászművészek, festőművészek, segéderők. Kb. 20 fő a létszám. A szobrászművészek kifaragják hungarocellból a plasztikus díszletelemeket, ezeket a kasírozók bevonják anyaggal, mert szállításkor, raktározáskor, díszletépítéskor könnyen megsérülhetnek. Ebből következik, hogy mindig vannak kisebb javítási munkáink is.

Amikor Zölley Imre 2005-ben nyugdíjba ment, átvettem tőle a műhely vezetését. Az én feladatom lett a fent leírt munkáknak a koordinálása, hogy a díszletek időben elkészüljenek. Valamint az is, hogy egységes képet nyújtson a látvány a színpadon.

Sok bemutatónk van egy évadban: az Operaházban, az Erkelben és még sok más helyszínen is. Vannak apróbb kamaradarabok, amelyekben nincsen sok feladatunk, de többnyire olyan nagyszabású produkciók készülnek, mint amin most is dolgozunk. A *Csipkerózsika* balett 3-4000 m² különböző díszletem megfestését jelenti. Ez nagyon nagy mennyiség, kb. két hónap állt a rendelkezésünkre az elkészítéséhez.

A műhelyünk a szcenikai részleghez tartozik, mint ahogy a lakatos-, asztalosműhelyek is, ahol kiváló szakemberek dolgoznak. Az általuk készített fa- és fémalapú díszletek is hozzánk kerülnek. A festőműhely az Operaház 4-5. emeletén működik. A műhely előtti folyosószerkezeten a mennyezetet egy hatalmas vascsapda fedi, amelynek megnyitásával lehet az elkészült díszletelemeket több emeleten keresztül leengedni a hátsó színpadra. A negyedik emeleti műhelyünkben általában az épített díszleteket készítjük, az ötödiken pedig a függönyöket, háttereket. A felhasznált textilalapanyagok különbözőek, tüllre, bársonyra, vászonra egyaránt kell festeni. Mindig vannak újdonságok, ez az érdekes a szakmánkban. Új anyagok, új festékek, új módszerek, új elképzelések. Mostanában például „polikarbonátra” festünk, vagy plexilapra is. Előfordult, hogy valódi vörösréz lemeze. A lakatosok ma már inkább alumíniumot használnak a vas helyett, hogy könnyebb legyen a díszlet. A díszlettervezők is újabb és újabb dolgokat találnak ki. Ezért változatos a munkánk.

Amikor a színpadra viszik az elkészült díszleteket, mindig részt veszek az összeszerelésében, felállításában. Egészen más távolabbról, a nézőtérről megnézni a színpadon felállított díszletet, mint ahogyan a műteremben látjuk. Jobban észre lehet venni a hibákat eb-

ből a távolságból. Azt mondják az „öreg színházi rókák”, hogy ha munkavilágításban is jól néz ki, akkor nagy probléma nem lehet a bevilágított díszlettel. Néha a tervezői vagy rendezői elképzelés megváltozása miatt szükséges alakítani valamit a díszleten, de nagy többségében teljesen kész állapotban kerül a színpadra. Ha tehetem, megnézem a bemutatókat, akkor látszik igazán, hogy a zene- és táncművészettel a látványművészet milyen módon párosul. Különösen felemelő érzés, amikor felgördül a függöny, és még semmi nem történik a színpadon, csak a látvány miatt kezdenek el tapsolni a nézők.

Otthon van egy kis műtermem, ha van időm és energiám, festek. 1994 óta tagja vagyok a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének. Volt pár csoportos és egyéni kiállításom. Szeretnék többet foglalkozni a festéssel, de egyelőre nem fér az időmbe.

Az első önálló nagy munkám az Operaházban a *Makrancos Kata* c. balett díszlete volt, amelyet Seregi László rendezett, Csikós Attila tervezte a díszletet. Emlékeztetek tőle még a *Salome*, az *Otello*, a *Trubadúr* előadások díszletei. Nagyon sok szép munkára gondolok vissza azért is, mert a tervezők személye sokat jelent számomra. Nagyon közel áll hozzám a Nagy Viktória tervezte *Nabucco* előadás díszlete. Ezeket a háttereket nagyon szívesen készítettem, mert egy kicsit olyan stílusúak voltak, amelyet otthon is festek. A Horgas Péter által tervezett *Varázsfuvola* díszletének elkészítése a festőműterem összes munkatársa számára szép emlék. A *Don Giovanni* díszlete (díszlet- és jelmeztervező: Naná Cecchi) igen látványos, tulajdonképpen szinte a Teatro Olimpico (Andrea Palladio) másolata volt. Az elkészült díszlet filmgyári színvonalú lett, akár egy filmnek is a háttére lehetett volna, jelentős szobrász- és festőművészi alkotás. A modern díszletek közül az Ambrus Mária által tervezett *Bűvös vadász* háttere az egyik kedvencem.

Sajnálom azokat az igényesen elkészített díszleteket, amelyeket a tárolási hely hiánya miatt kiselejteznek, és így megsemmisülnek. Nagy kár értük, mert értéket képviselnek. Talán kis átalakítással még más darabokhoz fel lehetne ezeket használni. Remélem, az új műhelyházban lesz hely a régi értékes díszletek tárolására.

Lejegyezte:
KÁRPÁTI IMRE

► A *Don Giovanni* festett háttere